

ПРВА РАЧАНСКА ЧЕТА ОД ОСНИВАЊА ДО ПРЕЛАСКА У ВИШЕСАВУ

У мају 1941. године у Вајину Башту је дошао Љубодраг Ђурић и почео радити на формирању прве партијске организације. Поше извесног времена формирана је партијска ћелија у којој су били Рајак Павићевић, Миленко Топаловић, Оветолик Димитријевић, Миленко Тришић, Мијо Нинчић и Чедо Нешковић. Састанци су држани на пољанама и на њима је читана књига „Како се каллио челик“. На једном састанку прочитан је проглас о покољу Срба у Босанском Шамцу.

После неког времена Љубодраг Ђурић је отишао на рад у златаборски рез, а у Вајину Башту је на партијски рад дошао Драган Павловић. Тада се већ интензивније прикупљало оружје и муниција и један број људи се припремао за одлазак у шуму. У јуну је једном састанку партијске ћелије присуствовао Душан Вишић. Тада је партијска организација Бајине Баште добила задатак да се повеже са Душаном Јерковићем, који се налазио у Факовићима, у Босни, као учитељ.

Требало је Јерковића пребацити из Босне у Србију. Дрина је била граница. Мост који спаја Вајину Башту са Боаном чували су с једне стране српски жандарми, а с друге стране били су усташки стражари. И једни и други су тражили дозволу за прелазак границе. Јерковић је упорно наваљивао говорећи да му се мајка налази у болници у Бајиној Башти. Успео је да пређе преко доста.

У јулу је партијска организација Бајине Баште одржала један састанак у Трсти. Присуствовао је Слободан Пенезић Крцун. Тада се дискутовало о формирању чете и наоружању. Сваком члану Партије дат је задатак да припреми и у чету поведе једног или двојицу другова,

Првог августа у Вајину Башту стигао је из Ужица Душан Вишић. Одмах је заказан састанак у Благојевом гају. Кад су сви стигли на састанак, Душан Вишић се обратио комунистама: „Другови, Партија мобилише своје чланове за борбу против непријатеља. Окружни комитет издао је директиву да се крене у шуму. ...“

Одлучено је да се пође другог августа и трећег августа да се сви окупе на договореном зборном месту, на Соколини. У Вајиној Башти важио је полицијски час па је свима окренута пажња да

буду опрезни црооликом излаока. Речено је да се оружје, муниција и санитетоки материјал пажцвиво изнесу. Свакоме је наглашено да понеоe храие бар за два дана.

Тгошпо је Светолик Димитријевић имао бицикл, добио је задатак да о договореном скупу на Ооколини обавести другове на линији Оклетца — Рогачица — Костојевићи.

Трећег августa на Соколини (Се сакупило деоетак другова. Сви заједно имали смо три пушке, два-три пиштоља, неколико ручних бомби и нешто пушчане муниције. Учитељ Пешић из Оклетца до-нео је акумулатор за напајање радио-апарата. Душан Јерковић био је гологлав, носио је сељачки копоран, широке панталоне увучене V дугачке везене босанске чарапе и цокуле. Од наоружања је имао пиштољ. Остали су били обучени до^ста разнолиго, а скоро сви су нооили војничку или чобанску торбу са храном.

Кад смо се сви прикупили, Јер^ковић и Вишић су рекли да кренемо Кепи!ној колиби. Кренули омо у колони по један, на растојању од око пет метара. Била је сезона коаидбе. Многи сељаци из околине имали су по Тари ливаде и колибе. Док омо се примицали Кепиној колиби, неки су испадали из колоне, свраћали су у колибе и тражили млека. Јерковић и Вишић су их за то оштро прекорили. Иешто касније колона је наишла на једног сељака без руке. Питао нао је ко амо ми. Јерковић му је одгово^рио да смо гсартизани и да хоћемо да се боримо против Немаца. Чули смо касније да је тај оељак одмах отрчао у жандармаријску станицу у Перућац и ишричао о сусрету с нама,

Код Кепине колибе одржана је конференција, Тада смо изабрали Јерковића за командира,, а Вишића за комесара чете. Затим је прикупљен новац у „колектив", одакле ое куповала храна за чету.

Другог или трећег дана после тога једна група бораца из чете отишла је у санаторијум на Калуђероким Барама. Кад су се вратили, с њима су у чету дошли Спасан Јовановић, доктор Леви и његова жена, а са жеком доктора Левија дошао је и њен брат. После тога настао је нови прилив бораца у чету.

Чета се тих дана онабдевала из села Бесеровине и из санаторијума на Калуђерским Барама.

Прву оружану акцију чета је извела против граничне страже у Бесеровини. Стражарима је поручено да се предају без борбе. Одабјрана је група од петнаест добровољаца и кренула на задатак. Ноћу су нас сретали неки мештани и после <су причали да је, „прошло двеста паргизана".

Гранична стража у Бесеровини није хтела да се преда без борбе. Јерковић је то наслутио па је скренуо пажњу на опрезност. Зграда у којој је била стража опкољена је. У згради је горела једна сијалица. Јерковић је с пиштољем стао на један прозор, а Вишић на други. Имали смо само три пушке. Остаци су носили секире или будаке. С напереним пиштољем Јерковић је позвао гра-

тчаре да се предају. Командир граничара је дограбио пушку, одмах опалио и почео да бежи. Наш борац Миленко Југовић имао је пушку, опалио је и иомандир граничара је убијен. Једног гракичара ранио је Јерковић из пиштоља, остали су ое предали. Заплењено је четири-пет пушака, нешто муниције и једна писаћа машина. Исте ноћи запаљена је општинока архива у Бесеровини.

Неколико дана после тога петорица бораца из чете добили су задатак да оду код председника бајинобаштанске општине Будимира Јевтића, који је живео у Вишеови, да од њега узму 20 литара бензина и две пушке. И овај задатак успешно је завршен.

Једног дана у наш ло-гор на Тари дошао је бивши официр Добросав Ордагић. Интересовао се за јачину чете, за њено наоружање. Предлагали смо му да и он остане у чети, али он је рекао да „још није време“ и изгубио ое. Издајници и сарадници окупатора нису мировали. Будимир Јевтић је успео да у нашу чету убаци своју тројицу људи. То су били неки Марић и двојица Ђорђевића. Како није су побегли из чете и све време рата понашали се као разбојници и зликовци.

Чета је наставила са акцијама. Приликом спаљивања општинске архиве у Рачи заплешен је један радио-апарат, један шапирограф и 78.000 динара. Поче спаљивања општинске архиве у Заовинама, чета је у овом селу дошла до првог пушкомитраљеза. Донео га је неки Попадић приликом капитулације Четвртог пука на Коову. Попадић није одмах дао пушкомитраљез, али је пристао тосле дужег убеђивања.

Од Кепине колибе лотор смо преместили у колибу Милана Петровића на Боровом брду. Ту смо умножавали вести и растурали их у народ, а скоро оваке ноћи изводили смо акције. Тих дана у чету је дошао железничар Божо Лазаревић. Рекао је да је искочила нека локомотива и да због тога није смео сачекати Немце. Командир Јерковић је неко време размишљао бојећи се провокације, али је најзад одлучио да се Лазаревић прими у чету. Он се убрзо показао као добар борац. После неколико дана затражио је једну деоетину, отишао с њом у Кремна и отуда у чету донео још један пушкомитраљез.

Чета је имала и неку врсту своје обавештајне службе. Једног дана смо преко те своје службе дознали да је Пореска управа у Бајиној Башти сакупила од народа доста новца. Одабрано је 20 добровољаца да са два пушкомитраљеза и по ноћи оиђу у варош. Пореска управа је опкољена. Стража која се налазила код Пореске управе није се супротстављала, али су стражарм замолили да им се оружје не дира и да могу, кад се акција заврши, опалити по неколико метака ради правдања пред окупаторским властима. Код кафане „Европа“ постављен је један пушкомитраљез тако да чува приступ од жандармеријске станице. Одједном се установило да је новац закључан у каси, а кључ од касе био је код благајника који је становао доста далеко од вароши. Дуго се чекало да ое на-

ђе и доведе благајник и тек тада је н-овац из Пореаке учраве покупљен, пореске књиге су спаљене и чета ©е без жргава вратила у свој логор на Тари.

После ове акције чету су посетили Милинко Кушић и Јоже Ба(рух. Кушић је похвалио наше акције, али нас је затим и прекорсо што смо запленим новцем купили и истекли једну овцу.

Тадашњи срески начелник у Бајиној Башти трудио се свим силама да што боље изврши улогу издајника, Кад је тачно дознао за наш лотор на Тари, јавио је Немцима и шиптароким жандармима и једног дана велика колона немачких војника и шиптароких квислиншких жандарма упутила се на Тару. Чим је приметила њихов долазак, управница санаторијума на Калуђерским Барама послала је једног младића да нас обавести о доласку непријатељске војске. Одмах смо се повукли на друго место. Немци и жандарми су узалуд претраживали шуму. Кад су видели да нема успеха, почели су пљачкати и тући сељаке на које су наилазили. Ухватили су шумара Мишу Пуртића, тукли га и питали где су партизани. Пуртић ништа није рекао.

Нешто касније послали смо Марића из чете да набави храну за чету. Дали смо му новаца. Он је отишао с новцем, али је некако брзо пао жаидармима у руке. Решено је да једна група бораца оиђе ноћу у Бајину Башту и оелободи Марића из затвора. Група је сишла у Бајину Башту, али задатак није извршила, Враћали смо ое пред зору поред манастира Раче. Пред манастирском кафаном нашли смо калуђера Јону да опава на клупи. Пробудили смо га. Био је пијан. Били смо гладни и исцрпљени, али од пијаног калуђера нисмо могли добити нимгаљу хране. Вратили смо се у логор и после неког времена решили да петорица добровољаца из чете сиђу у Бајину Башту уред дана и ослободе Марића из затвора. Група је тачно у подне упала у Среско начелство. Ту се затекао само служитељ Пурић. Без тешкоћа смо Марића избавили из затвора и вратили ое у логор.

Није дуго прошло, а тај Марић и двојица Ђорђевића су дезертирали из чете и показало се да су у чету дошли као окупаторски доушници.

Чета је ипак постепено расЈга. Долазили су људи различитих схватања. Неки <су били склони пороцима. Један друг из Солотуше волео је да пије па је једном комад заплениог сапуна сакрио и дао сељацима за ракију. Двојица Заовљана су од мештана тражили дуван и цигарете, иако нису пушили. Комесар Вишић је све то пратио и двојици Заовљана је наредио да ое врате кући, јер за њих „за сада нема оружја“, а оног пијанца из Сологуше је отворено најурио из чете због непоштеног понашања. . .

Раденко ЈОВАНОВИЋ — Чедомир НЕШКОВИЋ